

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К.Д. УШИНЬСЬКОГО»
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, СОЦІОЛОГІЇ
ТА МЕНЕДЖМЕНТУ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІВДЕННО-УКРАЇНСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ СОЦІОЛОГІЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ТА
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

ПІВДЕННО- УКРАЇНСЬКІ НАУКОВІ СТУДІЇ

14-15 грудня, 2022 р.

м. Одеса

***Всеукраїнська науково-практична
конференція
студентів та молодих вчених
із міжнародною участю***

Програма та матеріали виступів учасників

***ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКІ
НАУКОВІ СТУДІЇ***

Нікорчук Дарія,
*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
факультет іноземних мов,
Науковий керівник: **Петінова Оксана**, д. філос.н.,
професор кафедри філософії,
соціології та менеджменту соціокультурної діяльності,
Університет Ушинського, м. Одеса, Україна*

МОВНЕ ПИТАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ (на матеріалах соціологічного дослідження)

Під час повномасштабної війни росії проти України вкрай гостро постало питання мови серед українського суспільства, яке наразі його розколює. Одна частина громадян вважає питання мови важливим через те, що мова є ідентифікатором, а російська мова – мовою країни агресора і ворога. Інша частина громадян, які спілкуються російською мовою, не вважають тему мову взагалі важливою, особливо у період повномасштабної війни. Наразі питання української та російської мови досягає свого піку, на цьому підґрунті виникають конфлікти у сім'ях, між близькими людьми та загалом у суспільстві.

Дослідженням мовного питання в Україні займалася низка вітчизняних та зарубіжних науковців: Демська О. Кочерган М. Іванишин В. Радевич-Винницький Я. Майборода О. Масенко Л. Руда О. та інші.

«Мовна ситуація — це сукупність форм існування однієї мови або сукупність мов у їх територіальному й соціальному взаємовідношенні й функціональній взаємодії у межах певних географічних регіонів або адміністративно-політичних утворень» [2, с.18]. Іншими словами, це взаємовідношення використовуваних на певній території різних мов чи різних варіантів однієї мови. Мовна ситуація охоплює соціальні умови функціонування мови, сферу й середовище вживання мови, форми її існування. Утиски української мови мають довгу історію. Наприклад, відверта антиукраїнська політика Російської імперії, згідно з якою такої мови, як української не було немає і не може бути. Тодішній державний апарат свідомо планував та втілював лінгвоцид і етноцид. Під лінгвоцидом розуміється «свідоме, цілеспрямоване знищення певної мови як головної ознаки етносу - народності, нації. Лінгвоцид спрямовується в першу чергу проти писемної форми мовлення». «В свою чергу етноцид-ліквідація цього народу як окремої культурно-історичної спільноти винародовлення етносу» [1, с. 21]. Тобто крок за кроком функції інших національних мов зменшувалися, оскільки тривала експансія російської.

За останнє десятиліття можна спостерігати зростання кількості тих, хто вважає рідною мовою українську: з 57% у 2012 році до 76% у 2022 році. Російська за 10 років впала з 42% до 20%. Помітні зміни у мовній самоідентифікації відбулися саме між 2012 – 2016 роками. Така тенденція пояснюється подіями, що відбувалися на той період, а саме:

а) реакція суспільства на мовну політику влади;

б) Революція Гідності

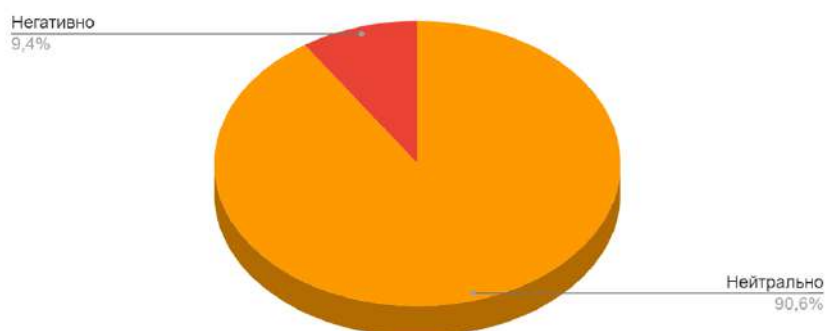
в) агресія росії проти України у 2014 році та тимчасова окупація Криму та окремих територій Донецької та Луганської областей. Тобто серія цих подій вплинула на мовну самоідентифікацію оскільки ставлення людей до української мови у центральних південних та східних регіонах змінилося.

Якщо казати про період з 2014 до сьогодні – то це певне «пробудження» великої частини громадянського суспільства та початок усвідомлення ролі державної мови яка так важлива для незалежної держави. Це все активувало законодавчу та виконавчу влади утверджувати державний статус української мови після усіх подій Революції Гідності та початку відкритої російської агресії. Відкрита російська агресія та акти геноциду і лінгвоциду слугують каталізатором для свідомої відмови російськомовних українців від використання мови агресора та ворога. Велика кількість відомих людей починають займати тверду позицію надалі послуговуватися тільки державною мовою, багато українців записуються на різноманітні курси з вивчення української мови. Отже, можна констатувати краще розуміння громадянами власної відповідальності за державність України. Державна влада висуває пропозиції, реалізація яких сприятиме повноцінному укріпленню статусу української як державної мови.

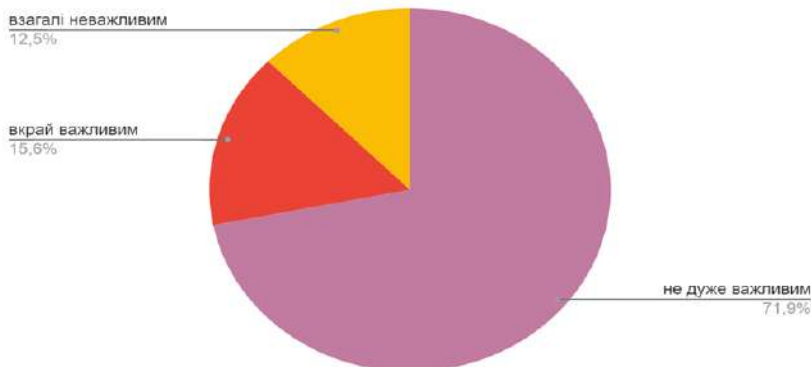
Безпрецедентне єднання українського суспільства на тлі війни сильно вплинуло і на ставлення до мови: наразі абсолютна більшість за те, щоб єдиною державною мовою в Україні була українська. Така думка є домінуючою в усіх вікових та мовних групах. З іншого боку, до війни майже чверть опитаних виступала за надання російській мові статусу державної, а сьогодні їх 7%. Більшість респондентів ставиться до громадян, які після початку повномасштабної війни досі спілкуються російською мовою нейтрально, лише 9,4% заявили про негативне ставлення до таких громадян, ніхто із респондентів не обрав варіант «позитивно». 71,9% респондентів вважають мовне питання під час війни не дуже важливим, набагато менше розглядають його як вкрай важливе, а 12,5% взагалі вважають його неважливим. На основі проведеного опитування та аналізу емпіричних даних можна дійти наступних висновків щодо соціологічного висновку на тему «Мовне питання під час війни». Виходячи з цієї теми необхідно простежити, чи підтвердилися зазначені раніше гіпотези. Ставлення частини людей до мови змінилося, але не сильно. Це підтверджують відповіді на питання щодо переходу на українську мову після повномасштабного вторгнення (лише 12,5% респондентів відповіли, що перейшли на українську мову). На питання пов'язане з твердженням про «мова

немає значення» 59,4% погодилися з ним. «Ставлення респондентів до російської мови стало негативним після початку повномасштабної війни». Дана гіпотеза також підтвердилася, але частково.

Як ви ставитеся до громадян, які після початку повномасштабної війни досі спілкуються російською?

Наскільки важливим ви вважаєте мовне питання під час війни?

Наприклад, більшість респондентів не згодна з позицією частини громадян, які висловлюють невдоволення щодо інших російськомовних громадян (90,6%). Також 84,4% респондентів на питання «Як ви відчуваєте себе, коли до вас звертаються російською мовою?» відповіли «нейтрально». «Незначна частина російськомовних респондентів перейшла на українську мову під час війни». Вищезазначена гіпотеза повністю підтверджується, адже лише 12,5% респондентів відповіли, що перейшли на українську мову. «Зростає кількість конфліктів та були випадки примусу спілкуватися російською мовою». У результаті опитування дана гіпотеза не підтвердилася. 78,1% респондентів заявили, що у них ніколи не виникають сварки з близькими людьми через мовне питання. Щодо зростання випадків примусу спілкуватися

російською мовою, їхня кількість також не зросла. Переважна більшість респондентів (96,9%) відповіла запереченням на питання про випадки примусу спілкуватися у ВНЗ та на роботі російською мовою.

Література:

1. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація: тези про місце і роль мови в національному відродженні України. 4-те вид. Дрогобич : Відродження, 1994. 218 с.
2. Кочерган М. Мовна ситуація і мовна політика в Україні. *Світогляд*. 2006. № 2. С. 18–23.

*Ніколаєва Іванна,
здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти, ОНП «Філософія»
соціально-гуманітарний факультет,
Університет Ушинського, м. Одеса, Україна*

ЕКЗИСТЕНЦІЙНЕ ЗАБАРВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОЗИ

Однією з проблем дослідження вітчизняної філософської думки є дослідження теоретико-методологічних засад становлення українського екзистенціалізму. Українська екзистенційно-філософська думка, репрезентована у творах ХХ ст., є яскравим вираженням української ментальності, дослідження якої є важливим для розуміння місця та ролі української думки у європейському мисленні. Особливого значення подібний аналіз набуває нині, коли Україна прямує до Європи й шукає шляхи входження у русло загальноєвропейського розвитку. В силу недостатнього дослідження у вітчизняній дослідницькій літературі теоретико-методологічних засад українського екзистенціалізму є необхідність у порівняльному аналізі підходів західноєвропейських філософів-екзистенціалістів і українських екзистенціалістів до осягнення проблем людського існування.

Квінтесенцією екзистенціалізму є роздуми над проблемою пошуків сенсу буття. Життя несе в собі багато екзистенційних ситуацій туги, болю, відчаю, поневірянь. Люди страждають однаково, проте різним є ставлення до “типових” межових станів душі і тіла і шляхів виходу з кризи. В таких умовах знаходження сенсу індивідуального буття стає духовною поживою, головним завданням, без виконання якого немає життя.

Екзистенціалісти відкидають раціоналістсько-просвітницьку філософію, що зводить волю до пізнання необхідності. На їхню думку, головним у житті окремого індивіда є не абстрактні ідеї, а конкретні проблеми існування в умовах післявоєнних років. Для того щоб знайти сили боротися, потрібно розібратися зі своїм внутрішнім світом, оцінити свої можливості і здібності.